

DELRAPPORT 2 (10)

Hembygdsprojekt 1984 ÖCKERÖARNAS HISTORIA

Hoppö öns historia

MATERIALET ÄR INSAMLAT OCH NEDTECKNAT AV DELTAGARE
I STUDIECIRKLAR UTGIVET AV KULTURNÄMNDEN
I ÖCKERÖ KOMMUN I SAMARBETE MED
STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN

Introduktion

På Hyppeln har 15 personer träffats en gång i veckan i församlingshemmet, under 1983 och våren 1984, för att tillsammans, i studiecirkelform dokumentera sin ös historia. Vi började med att kartlägga Hyppelns ortnamn, våren 1983. Samtidigt arbetade vi med att få fram speciella ord och uttryck från "Höppel". Hösten ägnade vi åt forskningar kring öns historia. Detta arbete utökades våren 1984, med framförallt fisket och båtarnas historia. I arbetet har vi utgått från deltagarnas egna erfarenheter, minnen, sägner, intervjuer, foton och gamla handlingar. Det material som redovisas här, är en första delrapport av vårt arbete, och bör inte ses som ett färdigt material.

Cirkeldeltagare (från vänster) Siv Claesson, Norma Karlsson, Reino Karlsson, (Elsa-Greta Larsson) och Ingemar Dahlin i mars 1984.

Cirkeldeltagare (från vänster) Signe Olofsson, Sigvard Karlsson, Ulla Hansson.

Följande personer har medverkat i cirkelarbetet:

Ingemar Dahlin

Adel Adolfsson

Gunborg Adolfsson

Siv Claesson

Hjördis Hansson

Ulla Hansson

Arne Johannesson

Elenor Johannesson

Norma Karlsson

Ragna Karlsson

Ragnhild Karlsson

Reinhold Karlsson

Sigvard Karlsson

Signe Olofsson

Ingela Westerström

Vi tackar alla cirkeldeltagare, för att vi fått möjlighet att publicera detta material, och vi riktar ett särskilt tack till Ingemar Dahlin, som varit ledare för cirkarna.

Öckerö den 8 oktober

Studieförbundet Vuxenskolan och Kulturnämnden på Öckerö

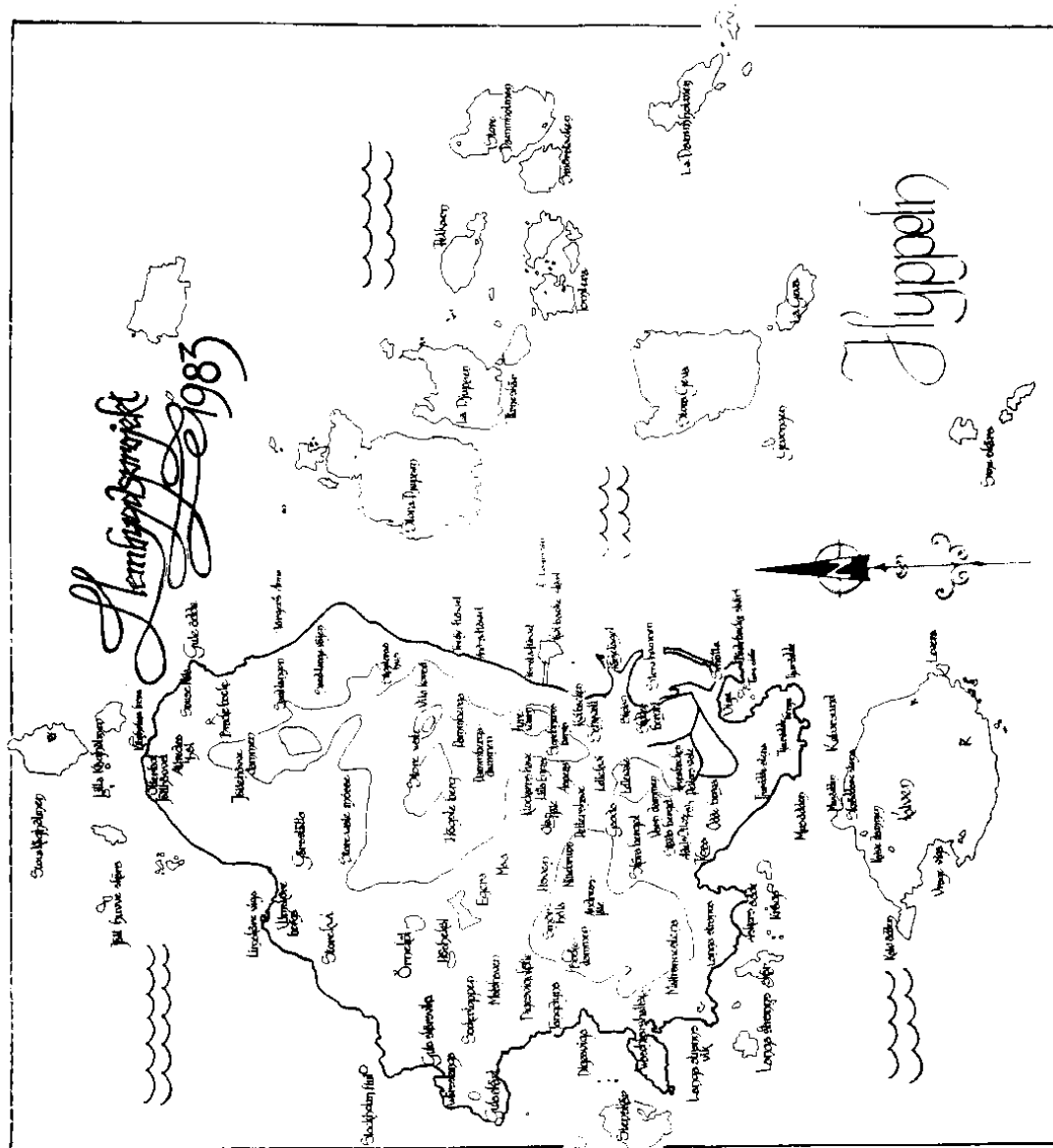
Innehållsförteckning

Introduktion	1
I. Ortnamn och uttryck på ömål	4
1. Dialektkarta	5
2. Ortnamn på dialekt/svensk benämning och eventuell förklaring till kartan	6
3. Dialektord från Hôppel – Hyppel	11
4. Meningar på ”mål” (ömål)	22
5. Översättning av meningar på ”mål”	23
6. Uttryck från Hôppel – Hyppeln	24
II. Öns historia	25
1. Utdrag ur Hyppelns historia 1500 – 1930	26
2. Andelsladugård på Hyppeln 1880	36
3. Något om Hyppeln på 1930-talet	38
4. Posten	41
5. Affärer	43
6. Det kyrkliga livet	46
7. Skolan	50
8. Bröllop	56
9. Begravning	58
10. Lekar och nöjen	59
III. Fisket och båtarnas historia	61
1. Fiskets utveckling på Hyppeln	62
2. Uppställning över fiskefartyg 1881 – 1982	66
3. Ett minne från Tors förlisning 1912	70
4. Oväder på sjön	73
5. En bild av en fiskarhustru	74
IV. Nora berättar några barn- och ungdomsminnen	77
Litteratur	80

I. Ortnamn och uttryck på ömål

Herman och Emma samt sondottern Dagmar med sitt barn (1946).

2. Ortnamn på dialekt/svensk benämning och eventuell förklaring till kartan

Dialektnamnen

Svensk benämning

Berg, backar, stensamlingar, grotta

Dammberga
Digesvikskölle
1:a Flôwet
2:a Flôwet
3:e Flôwet
Fyrewarn
Högste berg
Hôshekôl
Lelle wale
Limskôreberga
Otterboot
Petters wale
Schywall
Skudeberget
Skôra berget
Slätta berget
Smôtta

Store brunnsberga
Store wale
Tjyrôddeberga
Örnekôl

Brakkebacken
Kryssbacken
Ôddeberga

Måltrannestena
Skräddarestena
Tjyrôddestena

Sockertöppen

Alfredes hôl

Snuse Nils

Kulle vid Dikesviken
1:a berget
2:a berget
3:e berget
Warn=wale/f.d. påskfyrplats

kulle
Lilla höjden

Utterbo
Wale=höjd
Brant berg.
Skutberget/delvis bortsprängt
Berg med skåra i.

Litet berg som man skurade mattor på. Ligger
numera i hamnen.
Ligger intill Stora brunnen.
Högsta platsen. Sedan 40-talet militärområde.

Örnkullen

Brant backe.

Uddebergen/stenig backe

Stensamling med runda stenar.
stensamling
Tjuruddestenarna. Man hade troligen en tjur på
tjurudden.
En hög sten.

Naturlig grotta.

Ett fornminne, stenröse. Förr kastade man en
sten när man gick förbi där, för att inte drabbas
av otur.

Dialektnamnen

Svensk benämning

Brunn, dammar, vattenhåla

Nillebrunn

brunn

Bockedammen

Bockdammen

Dammbergedammen

damm

Jätthövvedammen

Jätthuvudsdammen

Kälvedammen

näckrosdamm

Varndammen

Farlig, djup damm.

Adels Olles hōla

Regnvatten samlades i hålan och användes till tvätt m.m.

Byggnader, vägar, grind

Skoorln

skolan

Skauteras hus
(skåjteras)

stuga/f.d. scouthus

Gaada

gata

Sandtangeväjen

Strandvägen

Trinsa

Grindkors förr.

Grönområde, buskområde, gården, hage, ängar, sankmark

Aspera

Aspar växer här.

Egera

ekskog

Gärsslätta

Gärdesslätten

Höwen

Ett högre beläget område.

Kwibacken

Här betade kor förr.

Lella egera

ekskog

Lelle Kwi

betesplats

Store Kwi

betesplats

Wärsstanga

Lågvuxet gräsområde.

Klockarns hawe

buskområde

Andreas jäle

gårde

Olas jäle

åkrar

Smôrhôla

Bördigt mindre område. Tidigare odlat.

Dialektnamnen

Svensk benämning

Petters hawe

hage

Ma:a
Matshawen

Sank äng, numera fotbollsplan.
ängshage

Store walemosse

sankmark

Holmar och skär

Bådebackeskärt
Gevongen
Jätthôvveskära
Kråga
Kwibackeskärt
Langastransskär
Lévera
Lelle Dammhôlmen
Lelle Djupsen
Lella geva
Lelle Kåghôlmen
Pelkarn
Smeskära
Smörstacken
Stenskär
Stockhölmsflut
Store Djupsen
Stora geva
Store Kåghôlmen
Store Dammhôlmen
Tomtera
Tärneskärt
Torgers Anna

Båtbacksskåret

holme
holme

Torgers Anna drog av båtar som gick på
grund här.

Ö, sjömärken

Kalven

ö

Logrisen
Vita Korset

sjömärke
sjömärke

Uddar, vikar, stränder, sund

Askersôdde
Guļa skärt

udde
Ljust berg.

Dialektnamnen	Svensk benämning
Jätthôvvet Kalvôdden Musôdden Tjyrôdden	Nordliga udden. Ser ut som en jätte i profil. udde
Digesviga	Dikesviken. Ett dike från en äng mynnar ut i viken.
Gulå skärsviga Lange stranns vig Limskôreviga Tangdyna Viga Vrageviga Waschkarshalls	skåra Tångdyna. Tång samlas där. Numera småbåtshamn. Mycket spillror. Vadskärshals/badvik
Gule ôdde Kosa Langa stranna Sandtangen	badplats strand strand Sandtången/strand
Kalvesunt	Sund mot ön Kalven.
Färjeläget	Nuvarande färjeläge.
Stora hamna	Stora hamnen

Viga, omkring 1950.

Herman och Adels-Kalle (1950).

På ljugarebänken: Olle Hermansson, Hjalmar Johansson, Gustav Karlsson och Edvin Edvardsson (1960).

3. Dialektord från Hôppel – Hyppel

Dialektnamnen

Svensk benämning

A

abete (a)	dum, tillgjord
ackla (s)	ankel
anka (seg)(v)	ångra sig
anneböstad (a)	andfådd
annekall (s)	rök från munnen (vid kallt väder)
anntereradd (a)	upphetsad
arier (s)	dumheter
arti (a)	konstig
asshört (s)	stjärten

B

bagåmm (s)	bakugn
balj (s)	balja
baļa (v)	dricka
barangenål (s)	hårnål
beje (v)	låt bli
belägga (v)	förtöja
binna (v)	sticka
binneklamp (s)	ställning som användes när man knöt nät
bislaw (s)	ytterfarstu
bli (a)	glad
bôd (s)	lapp (att laga hål på kläder med)
brebol (s)	bakbord
bryngelbär (s)	hallon
brystvärmare (s)	trekantig schal
bröskråbb (s)	skrubbb, där bröd förvarades
bröstång (s)	brödstång
brötre (s)	bakspade
brötäcke (fille) (s)	brödtäcke
brôksla	sätt inte igång med något - rör ihop
brônne (i garna)	smutsen bränner sönder garnen (av fett, plankton, maneter)
bulster (s)	bolster
bunntroja (s)	olle, tröja
byssa (s)	vedspis
bådelödd (s)	andel i båt
böda (v)	laga (nät)
bödenål (s)	nål att laga nät med
bôl (s)	stickat linne
bôre	sakta fart
bôsta seg	slå armarna hårt i kors över bröstet, för att bli varm

Dialektnamnen

Svensk benämning

D

dalja (v)	gassa
dattschen (s)	våg till hö
deckadarier (s)	dumheter
delja (s)	sänka (om mark)
dingsa (v)	slänga, gå vingligt
draja (v)	öka
dralt (s)	bajs
dreckevälling (s)	en slags soppa
dröppel	idisslar inte (om ko)
drösa (v)	salta
dröw (s)	stor kälke
dult (v)	dolt
dyngelblöd (a)	dyvåt
dyngelkärre (s)	gödselkärre
dyngestan (s)	gödselstack
dyvvla (v)	tvista om
dåmpa (v)	blöta ner sig
dägge (s)	dilamm
dörrstill	blickstill
döttla (v)	ta lite om gången
dött (s)	tuss
döwen (a)	slö - våt (fuktig)

E

egen (a)	envis
eggla (v)	reta
ellös	elden är lös
ena (a)	ensam
ennvedden (a)	envis
evvla (v)	göra sig besvär i onödan

F

fanget (s)	knät
felkete (a)	slemmigt, fett
feppla (v)	fumla
filler (s)	kläder
fjöl (s)	bakfjöl
flantete (a)	dum
fle (s)	flöte (på nät)
fleba (v)	gråta
flegen (a)	öppet i halsen, bart i halsen
flut (s)	grund
flôr (v)	vattnet stiger, flod
fnyg	lite grand

Dialektnamnen

Svensk benämning

F

fonsen
frack (a)
funtig (a)
fåker (s)
fölltre
förslan (a)
förstepå
förstörad (a)
förfötta (v)

visset gräs
kry
årssteril ko
fasoner
några
förvånad
början
galen
förnya

G

gauw (a)
grinnegab (s)
grynnel (s)
gryser (v)
grönna (v)
grör (s)
gôrpöse (s)

övermodig, duktig
grindöppning
isskinn
ryser
tänka
grodor
magen på krabba

H

hackeklamp (s)
halar (v)
halsbrunn
harka (v,s)
harmelit (a)
harska (v)
hasshōla (v)
hawen drawen
hawletorn (s)
hel̄n (s)
hucka
huge
hyba (s)
håwwa (v)
härvetre (s)
härscha (v)
höfsa (v)
hōla (s)
hōlme (s)
hōsacka
hōser (s)
hōspen (a)
hōv (a)
hōvvre (s)

kötthacka
lutar
halsbränna
kratta
otirsamt
harkla
halvsula
genast
hagtorn
hålen
landaning
på huk
nypon
komma ihåg
redskap som man gör garnhärvor på
orka
städa
grop eller vattenpöl
holme
i strumplästen
strumpor
bestämmande
färdigjäst
maskeringskrabba

Dialektnamnen

Svensk benämning

I

il <u>l</u> ke (s)	fotknöl
illful (a)	stygg
illmöddas (v)	trilskas
isswall (s)	rinnande vatten som frusit

J

jegg (s)	flatbottnad roddbåt
jammelamm (s)	tackalamm
jev (a)	tursam
jofetta (s)	gylta (fisk)
jäl (s)	idog
jôcken (a)	lätstött, purken
jöl (s)	julle

K

kaghôrt (s)	kakhål
kallgaba (v)	gäspa
kasta åpp (v)	lägga upp maskor (stickning)
katrája (v)	segla hit och dit
kawla (kläder) (v)	mangla
kege (s)	kind, käke
kele (s)	kastrull
kevle (s)	kavel
kimme (s)	kätte, bås
kjortel (s)	kjol
klaffsa (v)	kladda eller gå i slaskigt väglag
klamp (s)	stekpanna
klekäpp (s)	käpp, som man drog upp varma kläder med ur tvättgrytan
klyber (s)	klädnypor
klånkemjolk (s)	mjölkrätt med klimp i
klödder (s)	tång
knevvlehänt (a)	fumlig, frusen (om händerna)
(makkle) knud (s)	när makrillen samlar sig (stim)
knäckekevle (s)	knäckkavel
knô (v)	sätta deg, även trängas
knôgad (a)	full
kompós (s)	kompass
korta (s)	garndocka
krámmata (s)	vidskepelse
krega (s)	korna
kröllesteker (s)	vedstickor
kröser (s)	lingon
kulong (s)	små snäckor

Dialektnamnen

Svensk benämning

K

kussa (s)
kwellshuge (s)
kwir (v)
kynla (v)
kässla
kôd (s)

ålkussa (fisk)
skymningen
dra sig för
elda
föda
kött

L

labbra (v)
laga tvätt (v)
lannflo (s)
lave (s)
lebeta (a)
lemusa (s)
lest (s)
lett (a)
lorfor (s)
lysstöcke (s)
låckåmmer (s)
lâmme (s)
lâmmrete (a)
lânken (a)
lös o. löske
lôcka (s)
lôddebåd (s)
lômössa (s)
lôske

sladdra
hälla hett vatten över tvätt flera dagar i sträck
vatten på isen (mot land)
brödlave (där kakorna jäses på)
ojämn (om kjol)
ögonryckning
babybinda
försmädligt
byxor
livstykke
gömma
ficka
mjuk, varm
ljum
fri
rosett
lådbåt (leksaker)
pälsmössa
lös

M

mackli (a)
makklesö (s)
mantel (s)
mej (s)
myg (a)
måcken (a)
môrja (v)
môrnar (v)

lättäm, lat
makrillsoppa
babyklädsel, lång linda
landmärke
mjuk
unken
morna sig
mörknar (mot dåligt väder)

N

negen (a)
nälja (v)

naken
orka

Dialektnamnen

Svensk benämning

O

ombåd (s)
omm (s)
ongedabb (s)
onnalig (a)

ångbåt
ugn
litet barn
stygg, klåfingrig

P

panker (s)
pella (slär)(v)
pena (a)
perre (s)
picksnodig (a)
pinna rassa tre
pirom (a)
pladus (a)
plagg (s)
plekta (s)
plys (s)
puda (s)
pudevar (s)

ohyra (i möbler)
plocka (slånbär)
trevliga
snurra - leksak
illmarig
kraftuttryck
vara onykter
framfusig
babyskjorta
skans (i en båt)
"blus" (för fiskare)
kudde
örngott

R

restetôw (s)
rodegobbe (s)
rompedra (a)
rompetrôll (s)
ruga (s)
ruga (seg)(v)
rytterhage
ränna (v)
ränneknud (s)
röda (v)
rödigt

snöre som användes för att få raka rader vid
potatissättning
kålrot
efterhängsen
grodyngel
en hög
skrynkla eller ligga slarvigt
livlig person eller barn
springa
en slags knop
råma
gott om plats

S

sabatta (v)
sackete (a)
sansa (v)
sattra (v)
sawwebock (s)
skekebô (s)
schwala (v)
schweddeby (s)

minska, avta
långsam
uppmärksamma, märka
lugna (sig)
sågbock
ombud, ärende
rinna
svettsvallning, t.ex. vid klimakteriebesvär

Dialektnamnen

Svensk benämning

S

schwesker (s)	katrinplommon
schwillfod (s)	husgrund
schwi åver (v)	tåla
schwälla (v)	svullna
schwölin (a)	svullen
sjåga (s)	underkäke
skaba seg	göra sig till
skabberack (s)	åbäke
skack (s)	durk (lös)
skadeblomma (s)	blodnäva
skafföttes	ligga sidlänges med fötterna vid varandras huvuden
skebba (v)	flytta
skedden (a)	smutsig
skeddhush (s)	utedass
skeddsyde (a)	mycket besvärligt
skel	själv, ensam
skelgo (a)	egoistisk
skeligt (a)	skäligt
skemlinge	ont, litet
skena (skal) (v)	öppna (blåmusslor)
skener (s)	skridskor
skennaresten (s)	tomtsten, gränssten
skilta	linda
skinnvessnad	när tvätten börjar torka
skommrasket (s)	skymningen
skurepall (s)	skurpall
skywekärria (s)	kärria, skottkärria
skåbba (v)	gnubba
skånke (s)	farstu
skädda (s)	spätta, plattfisk
sköddeslös (a)	slarvig, vårdslös
sköns	på sned
skôda (v)	backa
skôddel (s)	plattbottnad roddbåt
skôdfäste (s)	akterfäste till båt
slabat (s)	förkläde
slangerans	kontakt med någon
slank	lite grand, en slätt
sliner (s)	odon
slinka (s)	fläskkötsoppa
slur (s)	hylsa till fotogenlykta
sluring (s)	soppa
släppa fram (v)	konfirmeras
slôcka (v)	släcka
smegevarna (s)	lugnt, vackert väder

Dialektnamnen

Svensk benämning

S

smult (s)	smält ister
sne (a)	förtretad, förargad
sne (a)	lätt berusad
sneingen (s)	på båt
snever	släng
snåffel (s)	smeknamn
snåppla (v)	snubbla
snårn	kraftuttryck
snöl (a)	snål
snörnäbber (s)	skosnören
snôlka (v)	snolka, snyfta
sôbbla (v)	söla, torka
soldalja (s)	starkt solsken
spag (a)	rädd
spedder (s)	stickor, strumpstickor
spinnekôna (s)	spindel
spjäleve (s)	lång, tunn famnved
sprôtta (s)	sprund
stapp (s)	brödnagg
stasskar (s)	ombud för fisk - fiskfraktare
steckestol (s)	anordning att göra täcken i
stecketäcke (s)	vaddtäcke
stelkäftad, kråmkäftad (a)	frusen, stel i käkarna av kyla
stenjulp (s)	stenskvätta (fågel)
stenmale (s)	kullerstensområde
(inte) stess	(inte) vara still
stever (a)	sönder
stob (s)	stop
stomlebent (a)	stelbent
stortrôja (s)	kavaj
strannkôfta (s)	kofta
strepsar (v)	springer
stôwa (s)	stora rummet
sul (s)	pålägg
syde (a)	besvärligt, tröttsamt (t.ex. arbete)
syghus (s)	sjukhus
sågga	in och utbäring
så hän	rakt fram
sårtänd (a)	sträv i munnen (t.ex. när man ätit slånbar)
sädhel (s)	redskap
sö (s)	får
sôll (s)	sikt
sôlleho (s)	matho till grisar
sôltekaga (s)	tårta
sôlten (a)	hungrig
sôpper (s)	bröd i kaffe, mellanmål

Dialektnamnen

Svensk benämning

T

tacklad (a)	utklädd
tass (v)	bråka
ter (s)	tår
teveddlig (a)	lätsam, hjälpsam
titt	vad har hänt
tjäll (s)	strandskata
tjyd (s)	rom (fiskrom)
tjöd (s)	kött
tobbelig (a)	inte dum
trantel (a)	trassligt (liknar inget)
trasshali (a)	egensinnig, envis
truls (s)	hårknut
tröttna (v)	tätna (om båt)
tullte (a)	skrynklig
tvesula (s)	två sorters pålägg
tyda (v)	gråta
tynge (s)	tyngd
tyr (v)	räcker
torre	tvåkönad
töstmörket (s)	skymning
tôga (s)	dimma
tôla (seg) (v)	lugna (sig), ge sig till tåls
tôll	tolv
tôlle (s)	klyka till åror (d.v.s. 2 tollar)
tôppelensk (a)	uppspelt
tôw (s)	tåg, rep

U

ul	uttryck: kallt som i en ul
ulka (v)	kräkas, må illa
ulke (s)	fisk
ursken (a)	frusen

V

vaffru	Maria bebådelsedag
vann (s)	vatten
vannel (s)	hö
varna (v)	frysa
vasa (seg)(v)	tova (sig)
vasspann (s)	vattenhink
vassrög (s)	sjörök
vatta (s)	vantar
vattensôppa (s)	sagosoppa
veggevill (a)	vet inte vilken dag det är

Dialektnamnen

Svensk benämning

V

vere (s)
villspelling
vrang (a)
vringlingen (äv. wrewlingen)
väck (a)
väckt (s)
vôrna (s)

bagge
uppspelt person
avig
nacken
frånvarande, borta
våg
väderlek

W

weba (v)
wem (a)
wen (s)
wrewlingen (äv. vringlingen)
wäle (s)
wäler (s)

fjanta, vimsa
vimsig
vass, hö
nacken
flöte
mängder

Å

åx (s)
åxedrôb

takås
takdropp

Ä

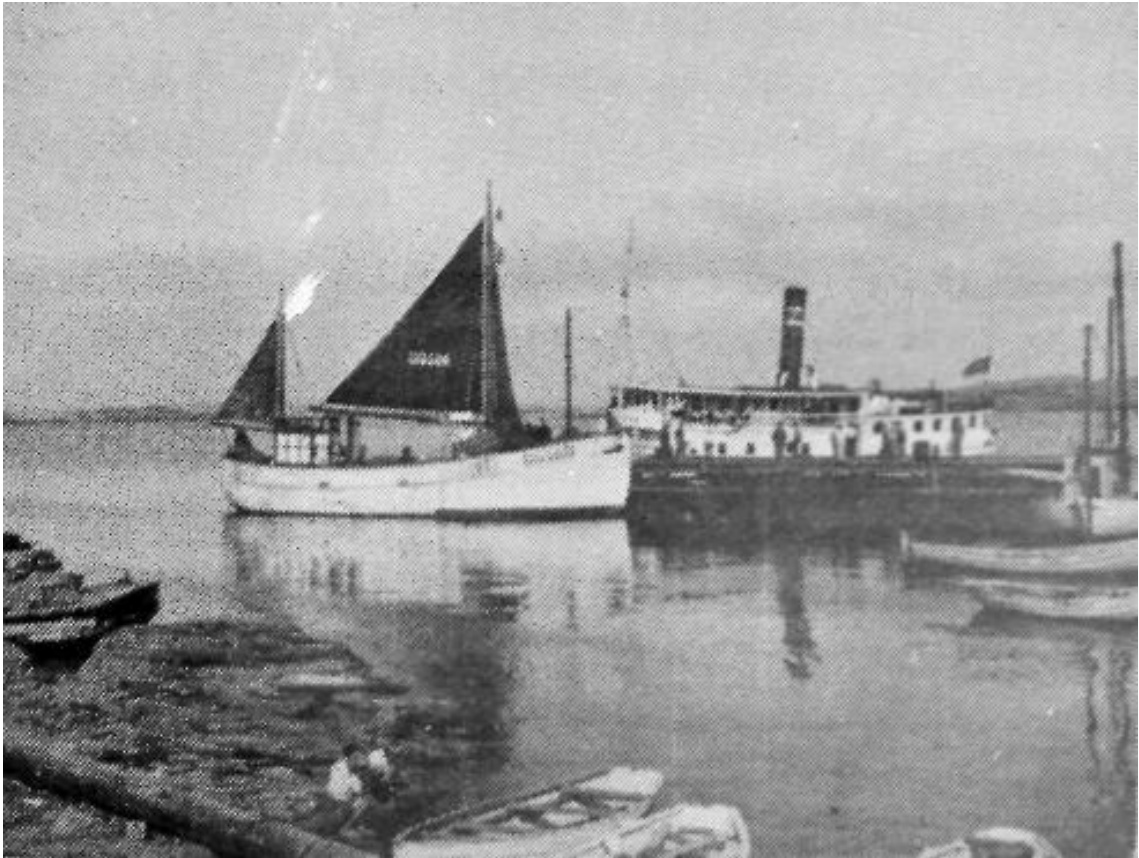
älta (v)
ämne (s)
ämmelucka (s)
ärneschwen (s)
ässle

knåda
ingrediens (till bröd)
bord att knåda degen
sändebud
skällsord

Ö

örestreck (s)
örevill (a)
örvete (a)
öwa (s)
ôljemudda (s)

örsprång
snurrig
rufsig, okammad
öga
oljat tyg på blåblusärm

466 Ella (1937)

Otto och Ernst sumpar skädda (ca 1950)

4. Meningar på ”mål” (ösmål)

1. Att de inte kan sabatta.
2. Du får la t $\ddot{o}$ la deg!
3. Gå ner i Tjyr $\ddot{o}$ ddestena och plocka hyber.
4. Gå ätter e vänna vän, så jag får lagt i bl $\ddot{o}$ d klera.
5. Har du n $\ddot{o}$ a spedder å lana meg, ja ska binna ett par h $\ddot{o}$ ser.
6. Har du vart mä ude i natt, då har la du madat ul $\ddot{k}$ a.
7. I da ska ja koga slinka med rodegobba å mä kl $\ddot{a}$ nka i.
8. Ja bara sadd å m $\ddot{o}$ la tjyden.
9. Ja kom i s $\ddot{o}$ n slangerans mä den d $\ddot{a}$ rra badj $\ddot{a}$ stek $\ddot{a}$ rringa som hyr ner te Hanses.
10. Ja sadd å bann men de geck så gar't, de ble bare en liden trantel.
11. Ja tvätta hårt igår, så nu ramlar barangenålera ur trulsen å h $\ddot{o}$ vvedugen ramlar å meg.
12. Stå inte där ude i bare h $\ddot{o}$ ssacka å gly $\ddot{s}$ när de ä så bl $\ddot{o}$ tt, för då bl $\ddot{e}$ r du dyng $\ddot{e}$ bl $\ddot{o}$ d.
13. S $\ddot{a}$ dd i s $\ddot{o}$ pper och tvesu $\ddot{l}$ a inte. Ja men de schwir ju i magen för ja ä för s $\ddot{o}$ lten.
14. Ta fram tr $\ddot{o}$ wet så ska vi kn $\ddot{o}$, så vi får n $\ddot{o}$ a kager.
15. Ta str $\ddot{a}$ nnk $\ddot{o}$ fta på deg å tj $\ddot{o}$ da inte.
16. Va de schwa $\ddot{l}$ ar ude.
17. Va de schw $\ddot{a}$ sar i str $\ddot{a}$ nna i da, de' bl $\ddot{e}$ r la ovér.

5. Översättning av meningar på ”mål”

1. Att det inte kan avta.
2. Du får väl ge dig till tåls!
3. Gå ner till Tjuruddestenarna och plocka nypon.
4. Gå efter två spänner vatten, så jag får lagt i blöt kläderna.
5. Har du några stickor att låna mig, för jag skall sticka ett par strumpor.
6. Har du varit med ute (i båten) i natt, då har du väl kräkts (p.g.a. dålig väderlek).
7. Idag skall jag koka fläskkötsoppa med kålrot och klimp i.
8. Jag åt bara rommen (utan något till).
9. Jag kom i sådan samspråk med den där badgästkärringen som hyr nere hos Hans.
10. Jag satt och stickade men det blev fel, det blev bara ett enda trassel (misslyckat arbete).
11. Jag tvättade håret igår, så nu ramlar hårnålarna ur hårknuten och huvudduken (schaletten) ramlar av.
12. Stå inte där ute i bara strumplästen och titta när det är så blött, för då blir du dyvåt.
13. Ät "sopper" (bröd i kaffe) och inte två sorters pålägg. Ja, men det gör ont i magen för jag är så hungrig.
14. Ta fram baktråget så ska vi sätta deg, så vi får några kakor.
15. Ta koftan på dig och tjata inte.
16. Vad det regnar ute!
17. Vad det blåser på stranden idag, det blir nog oväder.

6. Uttryck från Hôppel – Hyppeln

Trelle – fyra	3 - 4
Fylle – fem	4 - 5
Sille – åtta	7 - 8
Tille – tîll	10 - 12

<u>A</u> ndans gar´n	väldigt slarvig
E´lida ruga	en liten hög
Gör inte bôre	går sakta
Hamma om deg	rätta till klädseln
I förvej	i förväg
I jans	förrut
I spege	ligga i salt
Kaw hänge b̄leget	alldeles stilla
Pinna rassa tre	kraftuttryck
Sju otte före dan	väldigt tidigt på morgonen
Skyda spjält	stänga spjället
Sköla å han	ta bort sumpen från kaffekitteln
Sol̄a gl̄ae	när solen går upp
Stört stagers full	alldeles full
Ta hanntag	ta handtag (tävla)
Tawla åver en änne	snöre som man virar runt tampänden
Tusen hämter	alldeles trasig
Udslevata tōffler	tofflor som är slitna
Vegga inneva	förra veckan

II. Öns historia

Tilda och Karl Alexandersson med dottern Malvina (1900-talets början).

Karl Alexandersson i sin sjöbod (1900-talets början).

1. Utdrag ur Hyppelns historia 1500 – 1930

1500-talet

Enligt en norsk jordebok fanns det en gård på Hyppeln.

1600-talet

Platsen är markerad på kartor.

1700-talet

Under sillperioden ökade befolkningen något och några hus byggdes.

1770 Invånarantalet 18 stycken.

1788-89 Det var en sträng vinter och folket led ont. Slocknade elden, fick man titta efter var det rök ur skorstenen, för att gå dit och låna.

1800-talet

1805 25 st invånare.

1809 Vintern var svår och ett par familjer hade det svårt, om vilket ett par brev vittnar. Dessa är skrivna av "Saltaren på Dammholmen"; Jonas Widegren till "Högt ärade Herrar och Patroner", vari han ber om hjälp med mat. De skall återbetala, när de åter kan komma ut på fiske igen. Isen har legat länge.

Översättning av brev, daterat: Dammholmen den 1 februari 1809:

"Dessa gamla männer Anders Mattiasson och Anders Nilsson från Hyppeln har så ihärderligen överfallit mig att jag skulle skriva för dem till Herrarna och bedja om någon hjälp till 1/2 eller 1 hel Tunna rågmjöl för vardera till att uppehålla dem och deras hustrur och många små barn. Dessa både männen äro jordägare på Hyppeln och äger mest en halv sillevad ihopa, men nu kan de ingen kredit få och svårt är det för dem att kassera sitt redskap. Då de har de intet att bjuda till med om någon gång blir något fiske. Nu får de för övrigt tala själva vid Herrarna härom. De lovar att de skall genast betala så snart de kommer att förtjäna något."

Damhalsen D. 1 febr. 1804.

Högt ärade Herrar och Patroner.

De se gamle männen Anders, Mathias och Anders-
Nilsson från Hyspell, har så härdeligen öfverfö-
ring mig at jag skulle skrifva för Dem till Herrarna
och bidda om någon hjälp till en 12 eller 14
Penna kagmicöl för hvarandra, till at njude hålla -
Dem och Deras hustrur och många små barn -
De se både männen äro god ägare på Hyspell och
äger näst en half felle vad i kagmicöl, men min-
kan De fügen locket på och värt är det för Dem
at skaffa sin kagmicöl. Då har De fäst at
skicka till mig om någon gång bli något
fiske, nu får De för öfrigt tala spelare till
Herrarna här om, De lofver at De skall gunga
och låta så snart De kommer it för tjina något.

Niclas Widgren

Översättning av brev, daterat: Dammholmen den 14 februari 1809:

"Önskeligt vore att denna väderleken måtte bliva något varaktig. Då kunde hända att det kunde ännu bliva fiske. Dessa dagar har en så otalig mängd av sillefågel eller måsar visat sig, så det kan aldrig slå fel utan att icke här är sill under landet. Det vore nu gott om vi kunde snart bliva av med den förargliga isen så att fiskare kunde försöka. Isen är bruten in till Källö och Knippla så att så snart vinden går till öster så driver han ut, norr omkring Sälöfjorden. Den är sprucken ända till Flata.

Jonas Widegren

I natt har det känsat sig ett långt stycke in efter fjorden åt Knippla som jag fick sett nyss."

Den 14 februari 1809.
Höfjörds Herrn. och Fruen.
Önskeligt vore att Denna väderleken måtte blifva
något varaktig. Då kunde hända at Det kunde ännu
blifva fiske. Dessa Dagar har en så otalig mängd
af sille fågel eller måsar visat sig, så Det kan
aldrig slå fel utan icke här är sill under landet,
Det vore nu gott at vi kunde snart blifva af med
den förargliga isen så at fiskare kunde försöka, Isen
är bruten in till Källö & Knippla så at så snart vi
går till öster så Drifvar han ut, nor och kring Låne
sälöfjorden. Den är ren ända in till Flata.
Jonas Widegren

I natt har det känsat sig ett långt stycke in efter
åt Knippla som jag fick sett nyss."

1866 Var det koleraepidemi. Den drabbade en familj hårt.

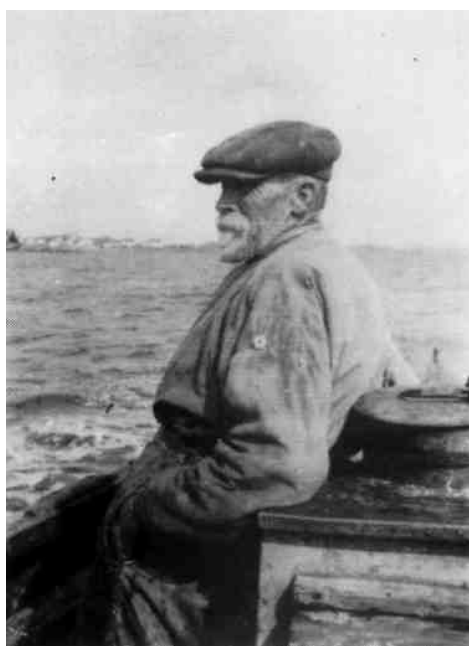
1886-97 Befolkningen nu 120 st. Troligen beroende på en ny sillperiod.

Alex Adolfsson i sin sjöbod (1920-talets slut)

1900-talet

Fisket var huvudnäringen. Det fiskades med garn efter sill och makrill. De äldre fiskarna hade jullar, en del hade både större och en mindre, som användes beroende på vädret och vilket fiske som bedrevs.

Herman Olausson (ca 1935)

Under den kalla årstiden bedrevs backe-fisket och kvinnorna fick ofta agna inne i köket. Presenningar breddes ut på golvet. Först fick de "skena" (öppna) blåmusslor till agn. Sill, skuren i små tärningar, användes också. Varje dag, efter fisket, skulle backerna "splittas" (göras rena och klara) och agnas på nytt.

Kvinnorna hjälpte också till med skäddegarnen. Garnen skulle rengöras och hängas till tork, "gre garn".

1932

Till försörjningen bedrevs ett mindre jordbruk, som bestod av potatisodling, några hade en ko och i många fall delade man på den. Även får och höns var vanligt att man hade. (Se utdrag ur tidningsartikel, s. 35).

Vid denna tiden seglade man till kyrkan på Öckerö. De större båtarna med maskin, låg förtöjda vid bojar en bit ut från ön, då hamn saknades.

1912 Ön har 134 invånare.

Avgift för telefonledning Hyppeln - Rörö erlagd (se nästa sida).

Hjorten till telefonledningerna
 Flyppeln - Rörö att betalas
 Sedanast den 31 Mars 1912 med

5 Kronor pr. innar (sista afbetalning)			
Albert Edvardsen	✓	13	5
Alfred Johansson Flyppeln	✓	14	5
Gustaf Karlsson	✓	"	5
Olof Hellmansson	✓	"	5
Herman Olsson	✓	"	5
Olof Adolphson	✓	"	5
Johan Karlsson	✓	"	5
Karl August Olsson	✓	"	5
Axel Konrad Olsson	✓	"	5
Alex Konrad Adolphson	✓	"	5
Oskar Benediktus Olsson	✓	"	5
Otto Mauritz Johansson	✓	"	5
Edgar Karlsson	✓	"	5
Oskar Eriksson	✓	"	5
Karl J. Adolphson	✓	"	5
Lilja Karlsson	✓	"	5
Karl Karlsson	✓	"	5
Otto Karlsson	✓	"	5
Hjalmar Johansson	✓	"	5
J. K. Johansson	✓	"	5
Olof Konrad Karlsson	✓	"	5
Hilma O. Hellmansson	✓	"	5
Karin August Olsson	✓	"	5
Karl Edvin Edvardsen	✓	"	5
Karl Viktor Karlsson	✓	"	5
Frits Edvardsen	✓	"	5
Anders Edvardsen	✓	"	5
Anders Andersson	✓	"	5
H. G. Hansen	✓	"	5
Johan W. Johansson	✓	"	5
Karl Alexandersson	✓	"	5
Summa			150

Off. Karl Adolphson bekommit
 5 Kronor till afbetalning
 för sin telefonledning Flyppeln
 Rörö

Rörö den 15 Mars 1912
 S. A. Andersson

1914 Första världskriget bröt ut och befolkningens tillvaro förändrades. Ransoneringskort fanns för de flesta förnödenheterna.

Torv som samlades upp ur dammarna, användes för att dryga ut bränslet. Torven som togs upp var blöt. Därför fick både stora och små trampa den torr. Kakor gjordes och lades ut på bergen för att torka. Dessa samlades sedan upp i säckar och bars hem. Man sparade bränsle genom att bara värma köket och möjligen något annat rum. Resten stod ouppvärmda.

Karl Olsson ("Lelle-Kalle") med familj i finrummet (ca 1915).

1916 Källö såldes till Knippla för 15 000 kr.

Fiskpriserna gick upp och förtjänsten blev bättre.

Vadfiske och trålning hade ökat mer. En vad var dyr. Den kostade omkring 20 000 kr.

Ångbåtarna hade kommit ifrån Göteborg och trafikerade ön två gånger i veckan. För att kunna lägga till hade en liten träbrygga byggts.

Postgången var oregelbunden, men kom och gick med ångbåten.

För att klara försörjningen köptes smågrisar, som föddes upp och slaktades till jul.

I ett flertal hus hade man hund som sällskapsdjur.

Översyn av vad (1900-talets början)

Vaderna togs iland på sommaren och lades ut på Kvibacken och Sandtången, för en ordentlig översyn. Torkställningar sattes upp för vaderna på Hyppeln och Djupsen. Genom vadfisket fick de kvinnor, vars män bedrev detta fiske, det lättare då de slapp att agna backer i köket.

Fritz magasin (1920-talets början)

Affären ägdes av Fritz Edvardsson. Han hade även ett magasin ovanför bryggan, där han tillhandahöll förnödenheter för fiskarna. En plan utanför användes ibland av ungdomarna, att dansa på. Fritz hade den första talhytten.

- 1917 "Snickarglädjen" breder ut sig på husen som byggs.
- 1918 Spanska sjukan grasserar. Många människor dör och många ligger svårt sjuka.
- 1920 Ångbåten går inte längre. Bryggan är sönder. Posten får hämtas på Rörö med rodd- eller segelbåt, av Karl Adolfsson.
- En liten tygaffär finns hos Eva Johansson.
- 1921 120 invånare. Fiskpriserna går ner och befolkningen får det sämre. Någon förening finns ej och fångsterna blir ej sålda, mycket måste kastas.

- 1922 Förste telefonabbonnenten var Axel Olofsson.
- 1924 Fritz magasin brann ner, efter ett blixtnedslag. Alla båtarna var ute och ingen hjälp fanns. Byggnaden byggdes ej upp och Fritz flyttade sedan till Hönö.
- Sillfisket var gott och förtjänsterna blev bättre.
- 1929 Elektriskt ljus installerades i 20 av öns 33 hus.
- SVC-föreningen bildades, vilket betyder mycket för fiskarna.
- Hamnföreningen och Strandkassan bildades.
- 1930 Ön har nu 134 invånare.
- Ny brygga byggs och det finns tre affärer: Viktors, Axels och Helges.
- För fisket är det dåligt, med maten är billig.
- 1936 Fem nya hus byggs.
- Årsinkomsten för en fiskare var ca. 860 kronor.
- 1937 Viktors affär upphör. Hans änka skötte den de sista fem åren. På Hyppeln återstår nu två affärer.

Andelsladugård på Hyppeln 1880

När lantbrukets målsmän söker lägga småbrukarnas ekonomiska förhållanden tillrätta har många av dem stannat för andelsladugårdar. Dessa har behandlats som något nytt och oprövat. Men "jag såg inget nytt under solen" sade den vise Salomo.

Andelsladugård har i praktiken tillämpats på ön Hyppel i Göteborgs norra skärgård i över 60 år. När Sander på Hyppel i början på 1850-talet gifte sig med lotsdottern Anna från Rörö, gjorde denna ett gott parti. Sanders hade gård och ko. Efter några år gick Sander bort en stormig höstnatt och efterlämnade änka och två barn, Kalle och Augusta. Anna gifte om sig med Emanuel från Vedhall i Torsby socken och fick med honom två barn, Alma och Laura. Folket i Emanuels hembygd tyckte att också han hade god tur i giftet. Emanuel hade fått gård och ko.

Allt lösöret skiftades mellan änkan och barnen innan hon gifte om sig. Men jorden skiftades inte, den skulle barnen själva få avhända sig när de blev myndiga om de fann det förmånligt.

Varje hushåll fick mjölk var tredje dag

Omkring 1880 gifte Kalle sig med Thilda och Augusta med Karl. De tog båda tomter och byggde på den gemensamma jorden. Så kom de överens med modern och styvfadern om att ha jorden och kon ihop. De skulle mjölka kon var tredje dag, alltså fick varje hushåll mjölk var tredje dag. Men gamla mor Anna skötte kon och ladugården, och hon hade även överinseende över gårdens skötsel. I slutet av 1880-talet gifte sig Alma med Hansman. De fick även ta tomt och bygga på mor Annas jord. När Laura det yngsta av barnen gifte sig på 1890-talet fick hon överta det gamla hemmet.

Tre tomter hade med trädgårdstäppor blivit avsondrade från det ursprungliga jordbruksområdet och nu räckte inte avkastningen från jorden till föda åt kon. Vad det betydde för skärgårdsfolket att ha ko, det förstår endast de som haft ko och står inför möjligheten att mista den.

Anmärkning: Augusta gifte sig inte med Karl, utan med "Söörn" (Sören).

Kon nödvändig för spädbarnens skull

Mor Anna höll råd med sina döttrar och sin svärdotter. De ville alla behålla sin ko, de hade spädbarn. De ville ta vara på allt som växte på deras ängar och tun och sedan köpa foder. Från fader Emanuels barndomshem fick de köpa hö.

Och så behöll de sin ko. Nu blev det fyra hushåll som delade mjölken från en ko. Och nu fick varje hushåll mjölka var fjärde dag. Den som hade mjölkdag, lånade ut mjölk åt de andra. Mor Anna var fortfarande huvudkvinna för ladugården och hade vården om kon. Hon förblev så till sin död, och efter henne blev dotterdottern ledare för sambruket.

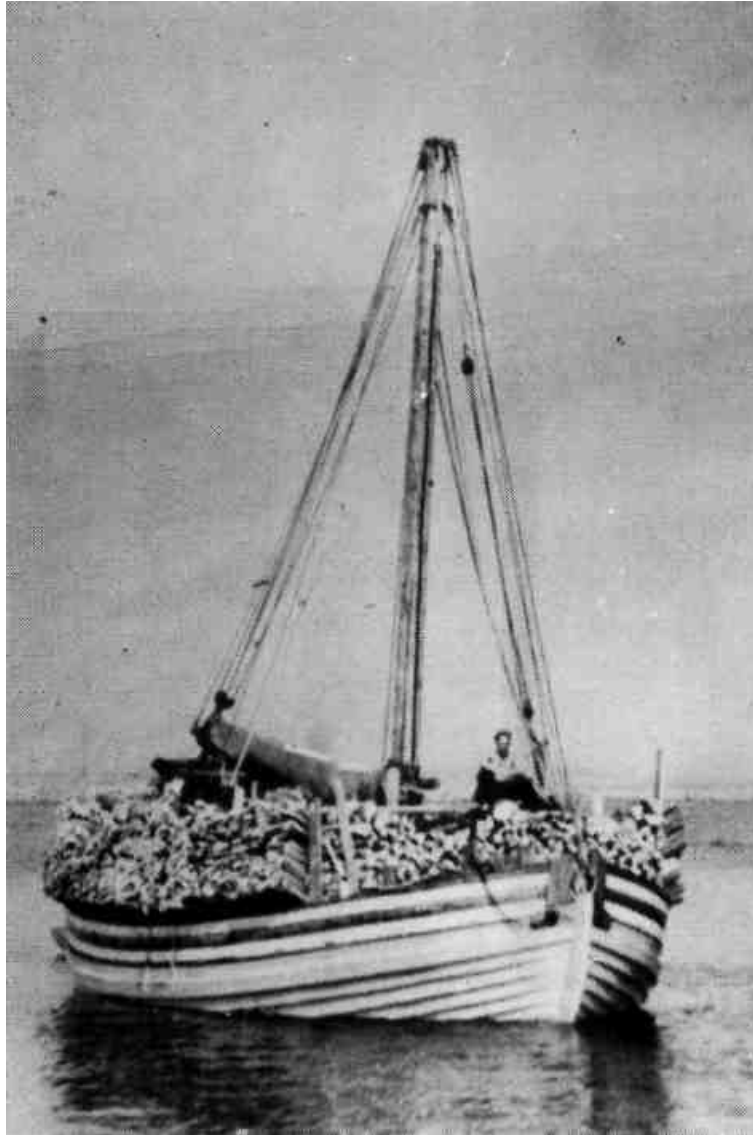
Varje hushåll hade var sin gris och sina höns, men åt dessa hade de var och en egna hus och stior.

Närlig kreaturshandlare sålde dålig ko

När kon blev gammal och inte tog sig med kalv, såldes den till en slaktare. Och så seglade männen in till fastlandet och köpte en ny. De handlade alltid med kända rejäla bönder. I slutet av 1930-talet råkade männen ut för en närlig kreaturshandlare, som sålde och sedan bytte ut den ena dyrare och sämre kon efter den andra. När därför en nykommen ko dog efter en tid samt hö- och kraftfodersrestriktioner trätt i kraft upplöstes sambruket tills vidare.

Under de nära 60 åren som de haft ko gemensamt har stor enighet rått. Inte ett enda gräl har förekommit, vilket nog berott på att det varit männens kvinnor som skött om ladugården och inte kvinnornas män.

3. Något om Hyppeln på 1930-talet

Vedbåten kommer (1930-talet)

På höstarna kom vedbåten med "bränne" för vintern. Kvinnorna och eventuellt karlarna mötte med sina kärror, för att forsla hem veden. Från inlandet kom en bonde och sålde kött från sin kärra. Från Gillholmen kom en annan och sålde mjölk ett par dagar i veckan. Frukthåtararna kom och sålde vid kajen, både potatis och rotfrukter.

Tiggare och knallare gick runt i husen. Ofta fick de ligga över natten, då någon ångbåt inte gick tillbaka. Zigenare var också vanliga. De satte upp sina tält, där de bland annat förtegnade kopparkärl. Ibland uppträdde de för öborna.

Skärslipare och lumpsamlare var årligen återkommande gäster.

Sommargäster under tidigt 1900-tal.

Badgäster är det många, ja nästan i varje hus och de kommer tillbaka varje år. Många kommer ända från Stockholm. Befolkningen flyttar till vindar, källare och uthus, för att "badarna" skall få bo i lägenheterna.

Mjölkerskor vid 1930-talets slut.

Kor fanns på ön och varje år "leies" en tjur från land. Kreaturen släpptes upp i bergen på somrarna, vilket var mödosamt för kvinnorna, som skulle mjölka dem.

Till kvinnornas arbeten hörde också tvätten. Den skulle först lagas, sedan tvättas, sköljas och böstas (bankas). Detta var ett tungt arbete, då allt gjordes för hand.

Baket var också ett styvt arbete. Bakugnen var ofta inrymd i köket. Före baket, måste detta utrymmas. Man bakade 90-100 kilo åt gången, både grovt och fint bröd.

Många andra sysslor låg på kvinnornas lott, inte bara koren utan även fåren skulle skötas. De skulle klippas och ullen kardas, för att spinnas till garn.

Av garnet vävdes draperier, tyger och brödtäcken. Fina mönster gjordes i rosengång, munkabälte m.m. Tröjor, sockor och vantar stickades. Raffel (riven lump) samlades upp och lämnades in i Göteborg, där garn gjordes av detta.

Man klippte även trasor, av vilket mattor vävdes.

Till jularna sändes paket till Lappland. Dessa innehöll hemmagjorda plagg, förfärdigade under symöten.

”Hansmans hus” (ca 1930)

4. Posten

Den första posten i socknen låg på Kalvsund. Det var 1875. Hyppelns post hämtades från Rörö. För Hyppelns del var det alltid ovisst, som t.ex. 1903, då ångbåten från stan som gått två gånger i veckan slutade att gå. Istället gick båten till Knippla, så Ville-Janne och hans bror Kalle fick ro eller segla dit en gång i veckan.

Efter kraftiga protester från nordöarna började ångbåten åter att gå och det öppnades t.o.m. en poststation på Rörö. Detta var ju en förbättring. Posten kunde nu hämtas på Rörö igen istället för på Knippla.

Ångslupsbolaget lovade att gå två dagar i veckan. Karl Adolfsson rodde till Rörö och hämtade och lämnade posten hos Oskaria Gustavsson. På Hyppeln delades sedan posten ut i "Karls skänke" (farstu) med hjälp av dottern Edit. Karl höll på att hämta posten från Rörö i tio år.

Inte förrän i juni 1937 fick Hyppeln eget postombud. I november 1943 öppnades poststation på Hyppeln och denna förestod Hildegard Berntsson. Stationen var inrymd i farstun hos Otto och Fina Karlsson. Ena dörren gick till Ottos, den till höger gick till posten och där kunde en eller två personer betjänas i taget. På den tiden fanns det 59 hushåll på Hyppeln.

1965 flyttades posten till Albin Karlssons källare på Kvibacken och föreståndarsysslan övertogs av dottern Anita (gift Arvidsson). 1983 hade hon och Ella Johannisson 77 hushåll att betjäna.

Posten kommer nu varje dag och hämta den får man fortfarande göra. Att gå till posten är ett nöje och en plikt. Skatten skall betalas av fiskarhustrurna, det ligger på deras lott att så sker. På posten är det alltid livat och vi får plats 10-12 stycken om sämjan är god. "Gud vad ungarna gapar och knör".

Posten hämtas nere vid ångbåten av Inger Karlsson (augusti 1951).

Posten skall hämtas nere vid bilfärjan av Anita Arvidsson (1984).

5. Affärer

Den första affär vi känner till drevs av en man vid namn Albin. Han flyttade sedan till inlandet.

Efter honom kom Alfred Johansson, som troligen stannade till 1913 då Fritz Edvardsson övertog affären. Där installerades öns första talhytt den 1 juni 1913. Affären var belägen mitt på ön. Huset finns fortfarande kvar och bebos nu av en brorson, Arnold Edvardsson.

Affären var både speceri- och diversehandel. Varorna fraktades ut med ångbåt två gånger i veckan. Varorna var inte förpackade som nu, utan allt fick vägas. Mjölken kom i stora plåtflaskor om ca 50 liter. Man fick beställa i förväg hur många liter man ville ha.

På vintern kunde det bli stora problem när isen varken bar eller brast. Då kunde man få vänta i flera dagar på färskvaror.

I början av 20-talet blev det ytterligare en affär på ön. Ägare var Axel Olofsson, som blev den förste telefonabonnenten år 1922. Dottern Ella drev affären till 1946. Fritz slutade sin affär och flyttade till Hönö 1928.

Prislista 1928

Linolja	25	öre/1
Olja	26	öre/1
Pudersocker	52	öre/kg
Vetemjöl	44	öre/kg
Mjölk	25	öre/1
Smör	390	öre/kg
Majs	22	öre/kg
Ärter	60	öre/kg
Risgryn	70	öre/kg
Margarin	220	öre/kg
Kaffe	230	öre/kg
Köttfärs	200	öre/kg
Spik 5 tum	1	öre/st
Gummiskor	540	öre/par

Tages affär (1954)

Följande har haft affärer på Hyppeln:

Viktor Karlsson	1925-37
Helge Hermansson	1930-52
Frank Olausson	1946-49
Karl Samuelsson	1949-53
Harry Hermansson	1952-68
Tage Olofsson	1953-65

Öns nuvarande affär ägs av Jackie Johansson och är ett ICA-anslutet snabbköp. Han övertog affären efter Harry Hermansson 1968.

Tage kör upp varor till affären (1954).

Jackies affär (1984).

6. Det kyrkliga livet

Öckerö församling var införlivat med Torslanda församling i 330 år. De delades först när kyrkoherde A Gullbring dog 1927 och den gamla Kungl. förordningen därmed upphävdes.

Med detta fick Öckerö sin förste kyrkoherde 1928. Det var Arvid Hellström, 32 år gammal och på den tiden Sveriges yngste kyrkoherde.

En komminister vid namn Gullstrand hade varit verksam på Öckerö tidigare. Under denna tid fick konfirmationsundervisningen och konfirmationen ske i Torslanda, vilket var nog så besvärligt, eftersom barnen fick ta sig dit bäst de kunde. Ibland seglade de och ibland åkte de ångbåt. Vägen på land fick de emellertid gå till fots.

Kyrksamheten på ön har alltid varit stor och Hyppeln var den ö i församlingen där det ej fanns några frireligiösa förrän på 1950-talet.

Den som satte sin prägel på det religiösa livet på ön var en lärarinna som hette Klara Kristensson. Hon var verksam hela sitt produktiva liv på Hyppeln. Hennes undervisning i kristendom minns nog många. Det året man slutade skolan och till dess man skulle konfirmeras fick man varje lördag gå en timme extra för att läsa katekesen.

Gudstjänsterna och bibelförklaringarna, som på den tiden hölls i skolan, var så fullsatta att t.o.m. rastrummet fick tas i bruk.

Gudstjänsterna på Öckerö var också rikligt besökta. På den tiden var det fiskebåtarna som körde till kyrkan på söndagarna.

Kyrkbåten, på väg till kyrkan på Öckerö (1954).

För att hålla reda på vems turen var gick båtarna i nummerföljd.

Varje höst hölls det husförhör, vilket alltid skedde i någons hem, till dess församlingshemmet kom till 1952.

Prosten Arvid Hellström och biskop Gjertz på 1950-talet.

Församlingshemmet, som tillkom på frivillig väg, blev invigt i december av biskop Bo Gierts, församlingens präster, präster som tidigare tjänstgjort samt många andra gäster.

Kort tid efter byggde Sionförsamlingen på Rörö en gudstjänstlokal på Hyppeln eftersom två familjer hade övergått till Pingstkyrkan.

Under senare år har mycket blivit förändrat, kyrkbåtarna har ersatts med färjor och taxibåt. Kyrkobesökare till Öckerö har avtagit mycket liksom besöken till församlingshemmet.

Sions kyrka (1984)

Gudstjänst i församlingshemmet (ca 1955).

Församlingshemmets fasad i oförändrat skick (1984).

7. Skolan

År 1851 började den ambulerade skolan i Öckerö socken. Då fick barnen undervisning i hemmen, i regel en vecka i varje hem. Den förste som upplät sitt hem till skola på Hyppeln var Olle Torgersson. Läraren hette Wahlgren, han undervisade på alla nordöarna.

År 1852 hölls den första examen, då kom Wahlgren med sina 81 elever till kyrkan där prov avlades i kristendom, läsning, skrivning och räkning.

Sitt första skolhus fick Hyppeln 1863, det var rödmålat och låg snett nedanför där Rolf Hermanssons hus nu ligger.

År 1869 undervisade en lärare som hette Ahlkvist. Den första lärarinnan var Antonia Kristensson.

Från år 1878 finns här bevarad en "Läsebok för folkskolan", som inbunden kostade 1,75 kr. Där stod präntat "Tillhör Knippla och Hyppelns mindre Folkskola". Den är indelad i sju avdelningar med bl.a. naturskildringar från fäderneslandet, fäderneslandets historia och allmän historia, beskrivningar av naturföreteelser och uppfinningar m.m.

Runt sekelskiftet byggdes en ny skola, som låg där den nuvarande ligger. Det var en liten skola med ett klassrum, samt rum och kök där lärarinnan bodde. Nu fanns här en ny lärarinna, syster till den förra, Klara Kristensson.

Klara kom att sätta sin prägel på hela ön. Hon kallades av de äldre för "gamla lärarinnan", hon stannade i över 40 år. Klara Kristensson var strängt religiös och mycket noga med kristendomsundervisningen. Så när barnen från Hyppeln senare gick och läste, varde bland de duktigaste i hela socknen.

Vid denna tid gick barnen i skolan varannan dag, de större gick en dag och småbarnen nästa. Det var ont om skolmateriel, det berättas att barnen fick göra böcker av papperspåsar att skriva på. Eldningen i skolans kokskamin fick barnen turas om att sköta. Rengöringen av utedasset var också barnens syssla.

Klara Kristensson

Klara Kristensson stannade på Hyppeln till år 1930 då hon avgick med pension. Hon blev avtackad av kyrkoherde Hellström och fick medalj för lång och trogen tjänst, nästan hela ön var där och tog farväl. En epok var slut.

Avskedet till Klara (1930).

År 1930 kom en ny ung lärarinna, Margit Jonasson.

Margit Jonasson, examen 1933.

År 1931 byggdes skolan om och gjordes större plus att värmeledning sattes in, men fortfarande fanns endast ett klassrum.

Skolan byggs om (1931).

Hyppelns skola hade på grund av för få elever s.k. B-3 form, med intagning vartannat år. Klass 1-3-5 gick ett år, klass 2-4-6 nästa år.

Det sista året och nästföljande år gick barnen i fortsättningsskola på Rörö i sammanlagt 380 timmar. Pojkarna läste navigation för magister Gunnar Örgård, flickorna gick i syslöjd och hushållsskola. Det var alltid när de andra barnen hade vinterlov som denna undervisning skedde. Ibland fick barnen gå över isen till Rörö och när det var isfritt åkte de med en liten julle.

År 1934 var det lärarbyte, då kom en ny lärarinna, Anna Johansson. Barnen fick alltid räcka upp handen och stå upp innan de fick svara. En viss skolaga förekom, såsom en örfil eller ett rapp av pekpinnen.

Lärarinnan Anna Johansson (1945).

Examen var alltid högtidlig, men samtidigt var det lite nervöst. Skolan var smyckad med eklöv och blommor, barnen fina och uppsträckta. Kyrkoherden satt på plats, så gjorde också skolrådet, som vid denna tid var Alek Adolfsson. Han satt där så högtidlig i mörk kostym. Det var mest mammor som var åhörare för papporna var ju ute på fiske.

Den blomstertid nu kommer sjöngs så det ekade i den lilla salen. Nu började förhöret, först kristendom, det brukade gå bra, sedan historia och geografi. Huvudräkningen var nog det värsta för många barn, nu gällde det att komma ihåg vad man lärt. Till slut talade prästen, lärarinnan fick en present och betygen delades ut. Nu var det skönt med ett långt sommarlov.

År 1947 slutade Anna Johansson sin tjänst. Därefter följde en tid med många olika lärare. Fru Kanschak stannade i sju år. Birgit Sanden i fyra år och David Myrhed i ett år. Där emellan var det vikarier.

År 1954 fanns det över 25 barn i skolan. För första gången i öns historia fick vi två lärare. Första klass fick en egen lärare, Ebon Möller och undervisningen skedde i församlingshemmets lilla sal. Men efter ett år övergick det till den gamla skolformen.

År 1958 byggdes en liten slöjdbod och pojkarna fick för första gången gå i träslöjd. Samma år fick första klass åter egen undervisning i församlingshemmet av Ebon Möller, men efter två år återtog den gamla formen igen.

År 1959 kom vår nuvarande lärare Gustav Larsson.

År 1981 renoverades skolan och byggdes ut så att det blev två klassrum, samt plats för förskolan. Nu ändrades skolformen från B-3 till B-2 form, med intagning varje år. Äntligen fick alla barn börja skolan vid sju års ålder och lågstadiet fick tillbaka sin gamla lärare, som nu heter Ebon Adolfsson.

För närvarande finns det 21 barn i låg- och mellanstadiet och sex barn i förskolan. Högstadiet på Öckerö började 1967 och där går nu sex barn.

Hyppeln, den 10 februari.

Skolans utseende 1984

Mellanstadielärare Gustav Larsson (1984)

Lågstadielärare Ebon Adolfsson (1984)

8. Bröllop

Innan en vigsel kunde ske skulle lysning till äktenskap kungöras tre söndagar i rad i Öckerö kyrka. Fanns det då inga hinder för äktenskap var det bara att göra i ordning för bröllop.

För det mesta hölls bröllopet i brudens hem, där också vigseln skedde. Man røjde tomt i alla rummen. Bord, stolar, porslin och bestick lånades ihop av släktingar och vänner. Ett par kvinnor från ön var kokerskor och serveringen fick de unga flickorna klara av.

Bruden kläddes hemma av någon som brukade hjälpa till med sådant. I början av seklet hade bruden lång svart klänning och svart slöja.

Oskar och Emilia Olsson (1897)

När vigseln var klar blev det middag och därefter började dansen. Senare på kvällen kom det folk för att "skåda brud" och då ropades "brudparet ut på trappan".

Det var också vanligt att "skänkaren" dvs. den som serverade vin och kanske även lite starkare drycker ropades ut. Han gick då ut och bjöd dem som ville ha.

Erik och Nora Hansson (1918)

9. Begravning

Förr i tiden dog nästan alla i sina hem och de som dog på sjukhus fördes hem. Förstämningen blev stor på ön när ett dödsfall blev känt.

Sorgetiden för de sörjande var påfrestande. Det var mycket som skulle ombesörjas:

Ett rum, vanligtvis verandan, kläddes med lakan och där placerades den öppna kistan. Det var sed att släkt, vänner och även barnen kom för att skåda den döde. Man kom på detta vis på ett naturligt sätt att umgås med döden.

Bjudningskortet skulle skrivas och skickas ut till alla som skulle bjudas. Det var många gäster. Det egna porslinet förslog inte långt varför det måste lånas upp i stugorna. Det dukades i alla rum.

Det bjöds på mat både före och efter jordfästningen. En särskild sorts begravningskonfekt förekom. Redan lördagen före skulle det bjudas på kaffe till alla som kom med en "kransekaka". Det var en tekaka garnerad med ett kors och var istället för blommor. Det var endast de allra närmaste som gav en blomsterkrans.

Begravningen ägde alltid rum på en söndag. Hackat granris ströddes ut på vägen där kistan skulle bäras fram. Efter en kort andakt i hemmet bars kistan ner till en fiskebåt. Båten förde sen kistan och de sörjande till kyrkogården och jordfästningen på Öckerö.

På måndag blev alla som av någon anledning inte kunde komma på begravningen bjudna på "ätterkalas" dvs. bjöds av det som var kvar.

10. Lekar och nöjen

I början av 1900-talet då leksaker var sällsynta, fick barnen förströ sig själva med lekar såväl inom- som utomhus. Man dansade ringlekar där alla kunde vara med, både stora och små.

En lek kallades ”kulla”. Alla satte sig i en ring utom en, som sprang runt de andra och skulle så omärkt som möjligt lägga ett föremål bakom någons rygg. Kunde han komma runt ett helt varv utan att föremålet upptäcktes av den drabbade, fick denne som straff sitta i ringens mitt, tills någon annan gjorde samma misstag.

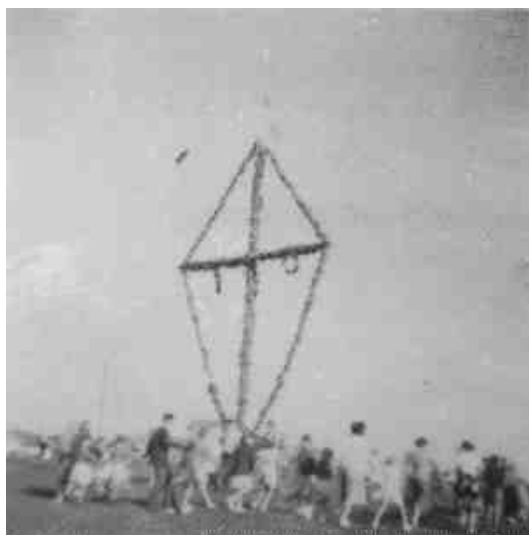
Andra lekar då man delade upp sig i två lag var kurragömma, vakta och tana. Man spelade vipp, lekte hare skutt och panta burken. Ibland lekte man affär.

Att klä ut sig var ganska vanligt. Ibland hade man bröllop där brud, brudgum och präst kläddes ut och de övriga barnen var bröllopsgäster.

På hösten när vadfisket kommit igång gjorde småpojkar båtar av gamla fisklådor, som dom riggade med master och signaler. Dessa tillverkades av vinfaskor i skiftande färger. Flaskbottnarna brändes av och i hålet stoppade man i en kork med ett stearinljus. De drog sina båtar efter sig i en rad till sin låtsade fiskeplats, där de tände sina ljus för att visa att man kastat vaa. Det var ett lysande skådespel i ett för övrigt ljusfattigt ösamhälle.

Om vintern när snön och isen lagt sig kom ”dröwen” (kälken) och ”stockskenor” fram. Fick man låna en stor ”dröw” av någon förälder var glädjen stor, då rätt många barn fick plats att åka på en sådan.

Ungdomarna samlades ofta hos någon som hade orgel. Där spelade och sjöng man tillsammans. Möjlighet att dansa hade man på sommaren på en dansbana på Kvibacken samt på en plan nere vid hamnen, utanför ”Fritzens”. Några pojkar från ön, som hade dragspel, stod för musiken. På midsommar dansade man runt majstången.

Majstången (1950-talets början)

Ungdomar på Hyppeln (1915)

Barn och ungdom på Hyppeln vid 1920-talets början.

III. Fisket och båtarnas historia

Hyppelns fiskhamn i början av 1950-talet.

1. Fiskets utveckling på Hyppeln

I seklets början fiskade man med garn efter sill och makrill samt med tinor efter hummer och krabba. Man använde långrev (backer) efter torsk och kolja. Under vinterhalvåret fiskade man sill med snörpvadar.

Rengöring av vaden vid 1900-talets början.

På senare hälften av 1910-talet gjorde trålen sitt inträde, båtarna blev större och motorstyrkan ökade. Under första världskriget gick priserna i höjden, men dalade kraftigt på 1920-talet.

De som fiskade med makrillgarn började vid Norges kust, där de kunde bli liggande i flera veckor innan makrillen drog in mot den svenska kusten. Enda förbindelsen med hemmet var de vykort från Farsund och andra hamnar varifrån fiskarna skrev några rader till sina hustrur och barn.

1929 bildades SVC, garanti och minipriser infördes. Det började, så sakta ljusna för fiskarna igen.

I mitten på 1930-talet vågade man satsa på nya och större båtar tack vare föreningen. Med dessa trålades i huvudsak efter sill, ibland även fisk.

Några båtar redde krabbtinor, som de satte vid Læsö och bankarna där omkring.

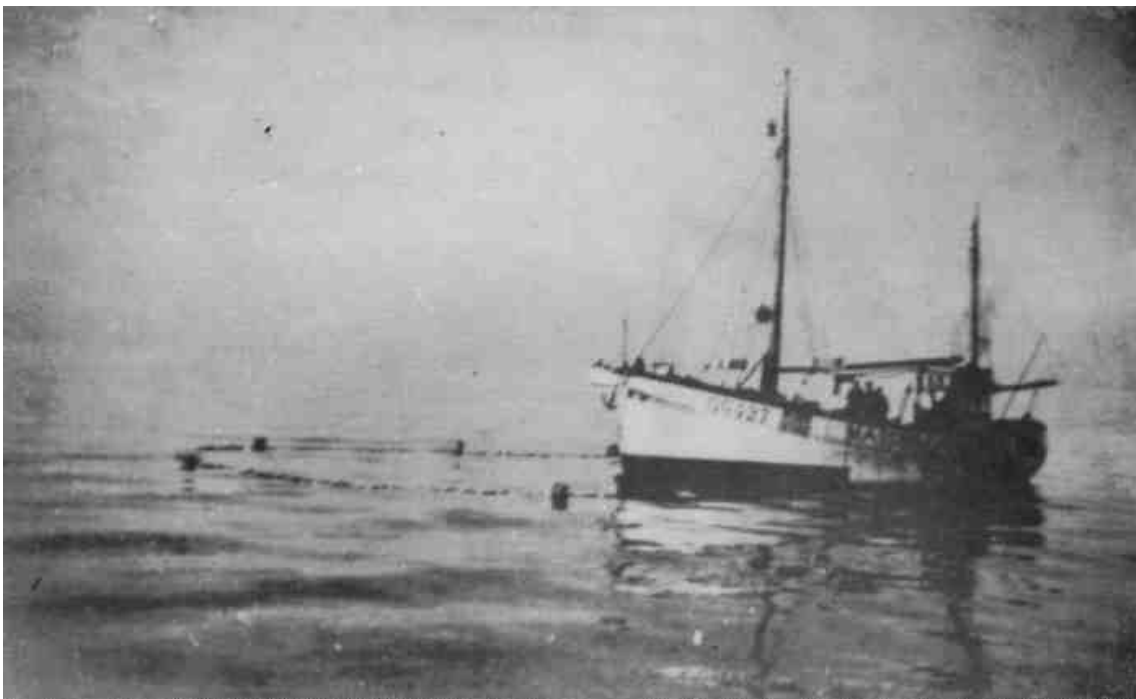
Krabbfiske vid 1940-talets början.

Det visade sig lönsamt och som mest var det sju båtar från Hyppeln som deltog.

Makrillvad (slutet på 1940-talet).

Sillgarnsfisket dog så sakta ut, men garnfisket efter makrill fortsatte även med dessa båtar. Fisket med makrillvad tog fart och var som mest givande under krigsåren och framöver till inpå 1960-talet.

Fiske med makrillvad, slutet på 1940-talet.

Konkurrensen blev för stor från ringnotsbåtarna i Nordsjön. Nu i mitten av 1980-talet har även garnfisket efter makrill upphört, fränsett de mindre båtarna som ligger nära kusten.

På tidigt 1950-tal gjorde nylonet sitt inträde och slog ut bomullen såväl i garn som trålar. Flyttrålen uppfanns och drogs mellan två båtar. Den visade sig så effektiv att vadfisket efter sill helt upphörde i dessa vatten.

Ett lag skaffade sig skarpsillsvad och lysbåt med vilka de inomskärs gjorde lyckade fångster. Två lag fiskade under 1960- och 1970-talet sill på detta sätt. Lysfisket visade sig särskilt effektivt och pågår fortfarande.

Förr var man upp till 7 man på båtarna men på senare år, då tråltrummor och nylonet gjort det lättare att hantera redskapen, är man högst 3-4 man i lagen.

Som mest hade ön en fiskeflotta på 11 båtar. I början på 1960-talet blev det sämre förtjänster på fisket, många ungdomar sökte arbete i Göteborg och flyttade.

Kräftfångst (1982)

Nu finns här 7 båtar varav de flesta specialiserat sig på kräftfiske. Man har bildat en fond för att hålla priserna på kräftan uppe året runt. Detta har lyckats bra.

Hyppeln är väl den ö i socknen som lyckats bevara fisket som huvudnäring trots många gånger sviktande konjunkturer.

2. Uppställning över fiskefartyg 1881 – 1982

Uppställning av fiskefartyg, som funnits och finns på Hyppeln. Fartygen köptes ofta av bröder, släktingar och söner. Båtarna är grupperade släktvis.

	År 1881		Perlan		Ägaren okänd
	År 1901	GG 15	Bröderna		Albin & Karl Johansson
	År 1911	GG 282	Fridhem	16 Hkr	Albin & Otto Johansson
	År 1912	GG 525	Norden	25 Hkr	Hjalmar & Otto Johansson
	År 1966	GG 525	Zirona	130 Hkr	Arne Johannesson Erling Olofsson
		GG 525	Zirona	280 Hkr	Arne Johannesson Erling Olofsson
1.	År 1926	GG 432	Valborg	30 Hkr	Albin & Arvid Johansson Elis Karlsson
	År 1944	GG 896	Vågen		Arvid, Einar & Allan Johansson
	År 1945	GG 519	Skagul I	75 Hkr	Arvid, Einar & Allan Johansson
	År 1960	GG 519	Skagul II	130 Hkr	Arvid, Einar & Allan Johansson
2.	År 1911	GG 10	Fursten	16 Hkr	Oskar Eriksson
	År 1933	GG 306	Eidern		Oskar Eriksson
3.	År 1911	GG 11	Eidern	15 Hkr	Carl Alexandersson
4.	År 1911	GG 13	Thor	16 Hkr	August Olsson Axel Olofsson Hildor Hermansson
	År 1916	GG 516	Påven	22 Hkr	Alban Karlsson Hildor Hermansson Alf Olofsson
			Lett		Gustav Karlsson
	År 1936	GG 450	Silvia	120 Hkr	Alban, Klas & Gustav Karlsson Einar Adolfsson
	År 1937	GG 466	Ella	130 Hkr	Alf, Harry & Tage Olofsson Gustav Karlsson

5.	År 1911	GG 319	Dufvan	16 Hkr	Oskar Andersson Johan Karlsson
		GG 319	Dufvan	22 Hkr	
	År 1920	GG 879	Wilma	30 Hkr	Oskar Olsson John & Viktor Karlsson Adolf Adolfsson
		GG 879	Wilma	65 Hkr	
	År 1946	GG 344	Mitsy	120 Hkr	Adolf Adolfsson Rickard & Vilhelm Olsson Armand Karlsson
		GG 344	Mitsy	210 Hkr	
6.	År 1911	GG 345	Gladan	16 Hkr	Edvard Olausson Fritz & Edvin Olausson
	År 1919	GG 845	Dolly	25 Hkr	Edvin & Georg Edvardsson
		GG 845	Dolly	65 Hkr	
	År 1959	GG 845	Dolly	127 Hkr	Arnold & Gösta Edvardsson
7.	År 1915	GG 452	Ingeborg	16 Hkr	Olof, August & Hugo Adolfsson
	År 1919	GG 860	Donny	25 Hkr	August, Hugo & Gunnar Adolfsson
	År 1936	GG 444	Tessin	120 Hkr	August, Hugo & Gunnar Adolfsson
	År 1967	GG 444	Tessin	240 Hkr	Osvald & Bertil Adolfsson Sune Claesson
		GG 444	Tessin	340 Hkr	
8.	År 1916		Bröderna		Olle Hermansson Verner Johansson
	År 1929	GG 482	Orlando	30 Hkr	Olle & Knut Hermansson Manne Karlsson
		GG 482	Orlando	65 Hkr	Rickard Olsson
	År 1947	GG 119	Orlando	130 Hkr	Manne & Helmer Karlsson Knut & Harry Hermansson
	År 1962	GG 119	Siljan	130 Hkr	Helmer Karlsson Ivar Skarland
9.	År 1925		Myggan	10 Hkr	Oskar Johansson
	År 1932	GG 223	Gunvor	45 Hkr	Oskar Johansson
	År 1944	GG 404	Leif	15 Hkr	Oskar Johansson

	År 1949	GG 404	Solvåg	60 Hkr	Oskar & Åke Johansson Hilmer Hagberg
	År 1954	GG 756	Astrid	180 Hkr	Oskar, Åke & Leif Johansson Hilmer Hagberg
	År 1965	GG 64	Albatross	150 Hkr	Oskar, Åke & Leif Johansson Hilmer Hagberg
	År 1966	GG 756	Gullmaren	210 Hkr	Oskar, Åke & Leif Johansson Hilmer Hagberg
	År 1967	GG 64	Astrid Marie	360 Hkr	Åke & Leif Johansson
	År 1982	GG 767	Astrid	1700 Hkr	Åke, Leif, Jan Börje, Göte & Thomas Johansson
		Lysbåt	Martina		Flemming Olsson
		Lysbåt	Ungskär		Flemming Olsson
10.	År 1939	GG 427	Margona I	75 Hkr	Algot, Emil & Amandus Andersson
		GG 427	Margona I	130 Hkr	Erik & Rune Hansson
	År 1960	GG 427	Margona II	150 Hkr	Rune & Alvar Hansson Emil, Amandus & Östen Andersson
	År 1983	GG 250	Tärnaborg	560 Hkr	Stig Hansson
11.	År 1932	GG 295	Mona		Olof Karlsson Elis Karlsson
	År 1944	GG 685	Merano I	72 Hkr	Elis, Reinhold & Evert Karlsson Arthur & Valdemar Olausson
	År 1950	GG 284	Merano II	120 Hkr	Elis, Reinhold & Evert Karlsson
		GG 284	Merano II	150 Hkr	Bengt Hermansson
	År 1970	GG 284	Merano III	450 Hkr	Reinhold & Evert Karlsson Bengt Hermansson
	År 1980	GG 182	Songvår	320 Hkr	Bengt, Rolf & Jonny Hermansson
12.	År 1946	GG 472	Erna I	140 Hkr	Viktor Johansson Ragnar & Sigvard Karlsson
	År 1951	GG 557	Erna II	150 Hkr	Viktor Johansson, Sigvard Karlsson
	År 1954	GG 160	Lilian	180 Hkr	Viktor Johansson, Sigvard Karlsson
	År 1960	GG 436	Erna III	150 Hkr	Viktor Johansson, Sigvard Karlsson
	År 1961	GG 343	Svanö	250 Hkr	Viktor Johansson, Sigvard Karlsson
	År 1963	GG 756	Erna IV	180 Hkr	Viktor Johansson, Sigvard Karlsson
	År 1965	GG 473	Erna V	120 Hkr	Viktor Johansson, Sigvard Karlsson

År 1968	GG 315	Elise	220 Hkr	Viktor Johansson
År 1972	GG 756	Vingarö	400 Hkr	Viktor Johansson
År 1972	GG 831	Klipton	75 Hkr	Viktor Johansson, Julle
År 1973	GG 570	Marina	130 Hkr	Viktor Johansson

GG 525 Norden (1935)

Från vänster: Olof, Hildes Birger, Hjalmar och Otto Johansson.

3. Ett minne från Tors förlisning 1912

Han är nu 91 år gammal. Ber man honom berätta något han minns från forna dagar, så blir det ett äventyr han var med om, alldeles i början av sitt yrke som fiskare.

Det var på midsommarafton 1912, det blåste rätt mycket. Han tyckte nog de kunde ha varit hemma den dagen, men det var ju vardag och de hade legat hemma för storm några dagar.

Tur hade han haft i alla fall. Han hade ju kommit med på en båt där han tyckte om karlarna ombord. Hans egen far hade bara en liten julle att fiska med och han gick inte så långt ut.

De kom sent iväg. De andra båtarna var redan på väg ut, när de släppte tampen. Så värst långt ut hade de inte kommit, då de fick en stor sjö in i båten. Den gick läck och vattnet strömmade in. Att de inte skulle flyta så länge, förstod de allesammans. Som yngste man ombord blev han förstås mycket rädd, och trodde inte de skulle komma hem mer.

Att fånga de andra båtarnas uppmärksamhet, lyckades inte. De var alldeles för långt ute. De var tre man till ombord, erfarna fiskare, men det hjälpte inte mycket.

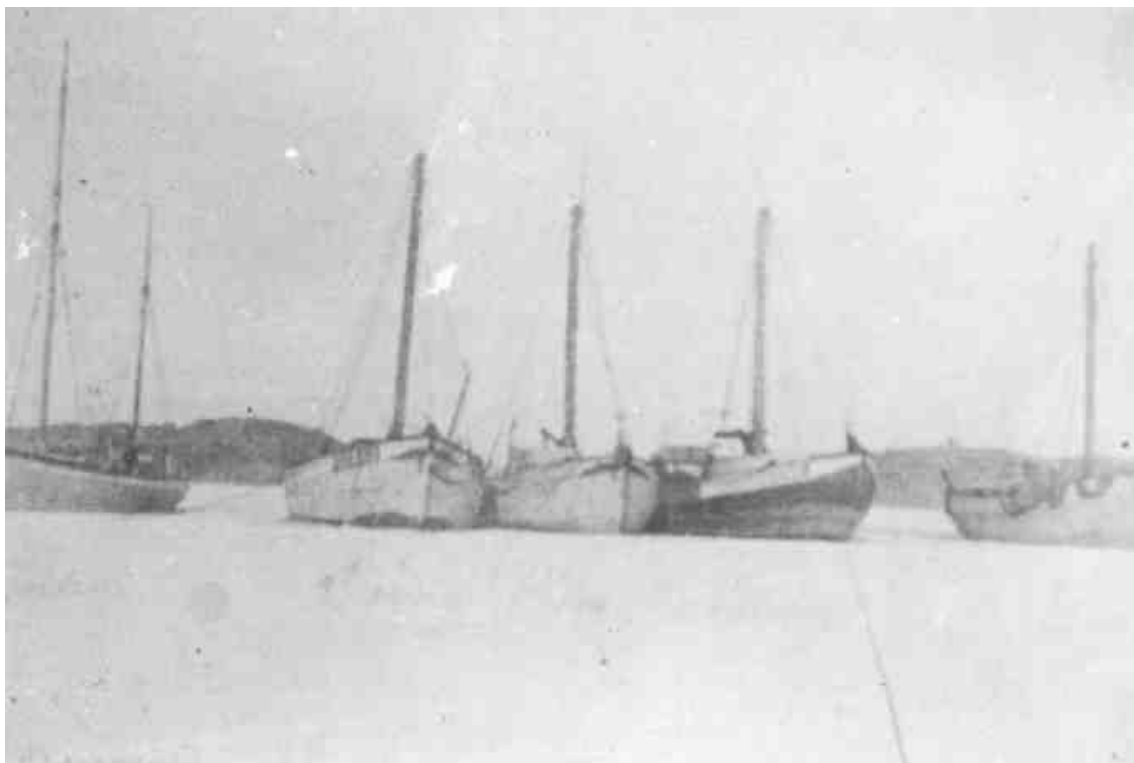
Den ena av dem surrade dunkar kring sig. Han tänkte att han kanske kunde flyta lite längre och också observeras bättre.

Men när det såg som allra mörkast ut, fick de se en båt komma rakt mot dem. Han säger att det är svårt att beskriva den känslan, när de fick se båten, men han glömmer det aldrig.

Knipplabåten, som var på väg ut, hade blivit lite försenad hemma den dagen. Men de räddade folket ombord. Garnen lyckades de också bärga, men stövlar och tinor försvann med "Tor" ner i djupet.

Nedtecknat av dottern Siv Claesson i februari 1983.

Fotnot: Fadern, som berättelsen handlar om var sedan med och fiskade på båten Påven.

Båtarna ligger infrusna, början på 1930-talet. Båtarna är (från vänster) livräddningskryssaren Wilhelm R. Lundgren, Donny, Påven, Wilma och Dolly.

GG 119 Orlando ute på fiske (1940-tal).

4. Oväder på sjön

En äldre fiskare berättar:

Nordsjön 1948

Vi hade varit på Stenrevet och trålat sill. Fisket hade gått bra och med lastrummet fyllt satte vi kurs på Hull där sillen skulle landas.

En västnordvästlig storm överrumplade oss. Vindstyrkan i dessa vatten uppmättes till 36 sekundmeter. Vi fick ligga bi i 15 timmar innan vi kunde fortsätta. Vi var helt komna ur kurs och visste inte var vi var.

Vi fick emellertid syn på en engelsk fiskebåt som vi rådfrågade och fick veta, att vi var 40 sjömil från fyrskeppet Humber. Med hjälp av tidvattnet kom vi ganska raskt in till hamnen i Hull.

Östersjön

I Östersjön 100 sjömil från Ölands södra udde, det var vinter och kallt. En snöstorm blåste upp med orkan i byarna. Vi släppte ankaret och låg still då det var omöjligt att ta land.

En brottsjö slog in ett stycke av styrbordssidan och tog med sig trappan till styrhytten samt trallen över rorkulten. En av besättningsmännen hade precis gått ur hytten för att titta till motorerna. Turligt nog hann han ner i maskinrummet.

När det stillnade något tog vi upp ankaret och körde till Simrishamn, en tur på 35 timmar.

Skagerack 22 september 1969

Gick från Hyppeln kl. 2.00. Vinden friskade upp från sydost och svängde till västsydväst och blev full orkan. Vi skulle mot Læsö för att dra krabbtinor. Vattnet rök så vi såg ingenting. Havet var som en kokande gryta, det blåste nu över 40 sekundmeter.

Lodet visade åtta famn och vi beslöt försöka ta oss in till Læsö. När vi fram på eftermiddagen fick se hamnpirarna, överbröts dessa av ständiga brottsjöar. Det var tveksamt om det skulle gå att komma in i hamnen.

Båten hade gått läck, dock inte värre än att länsumpen höll, och vi tog oss trots allt in i hamnen där tullhuset, som stått på piren nu låg och flöt. Det var en jobbig dag.

5. En bild av en fiskarhustru

I Hyppelns församlingshem finns ett fönster, som vetter mot väster. En bild som föreställer en fiskarhustru med sitt barn vid handen spanar mot havet. Den bilden är så talande. Så har kvinnorna många gånger stått på bergen eller hemma i fönstren och undrat; Skall dom komma hem snart?

När vinden har friskat eller dimman har legat tät har oron ökat. När de träffades ute frågade dom varandra: "Har i hört nöt från våra?"

Man lärde sig att känna igen dunket från motorerna från de olika båtarna, så att även när det var mörkt eller dimma hörde man vilken båt som kom. Då blev det brått att sätta på fisk och potatis, kanske koka lite "sveskekräm" för det brukade han tycka om. Det hade ju mest blivit kaffe och bröd på båten.

Den första frågan vid hemkomsten var alltid: "Har i fått nöt?" Den frågan var nästan onödig för om fångsten varit god var stegen lättare än vanligt.

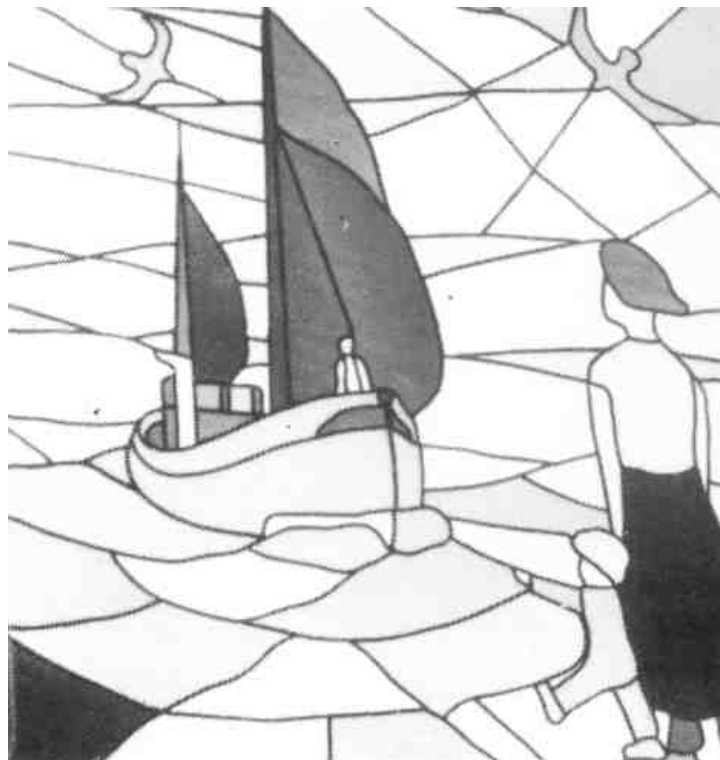
När männen kom hem från en fiskeresä och fångsten blivit såld gjordes det "räkning". Det vill säga, när utgifterna var betalda och båten fått sitt, delades resten lika mellan alla i laget.

Det var vanligt att kvinnorna fick hand om pengarna och sköta ekonomin. Ibland var det svårt att få pengarna att räcka till. Först måste man ta av till skatten, det fanns ingen A-skatt på den tiden. Det gällde också att lägga undan litet när fisket gick bra, så man slapp svälta när det blev dålig väderlek eller isen låg och inget fiske kunde bedrivas. Det kunde ändå hända att man fick "ta på krita" hos handlaren.

Barnens uppfostran föll också på kvinnornas lott när männen var borta så mycket. Barnen hölls i "Herrans tukt och förmaning". I de flesta fiskarfamiljer var det nog så att kvinnorna bestämde i hemmet och gubben i båten. Trots att kvinnorna inte hade någon egen inkomst kände de ändå sitt värde.

Kvinnorna väntar på sina män (1928-29).

Fönstret i församlingshemmet (1984).

Hus i "Gårn" (1984).

Vägen till "Gårn" (1984).

IV. Nora berättar några barn- och ungdomsminnen

Jag heter Alise Maria Eleonora Hansson, född 1898. De kallade mig för Nora, för jag föddes en dag då det blåsta stark "nora vinn, sa de gamle.

Hemmet

Jag såg dagens ljus i ett litet hus, som bestod av ett rum, två små kammare och kök. Där bodde vi tio personer. Mor och far, mormor och morfar, en dövtum bror till morfar, som hette Alfred, samt fem barn. Ändå kan jag inte komma ihåg att det var ont om plats när jag var liten.

Min pappa dog när jag var tretton år och min yngste bror, Mandus, fyra år. Mamma blev ensam med tre gamla och fem barn. Någon pension fanns inte på den tiden.

Min äldste bror, Algot, som var sexton år, var med ute och fiskade och fick hjälpa till att försörja familjen. Men jag kommer inte ihåg att vi fick lägga oss hungriga.

Vi hade ko, så vi fick ju mjölk, och potatis hade vi. En gris slaktade vi till julen. Då var det riktigt kalas. Vi fick korv och sylta och palt. Sedan saltade de fläsket. Det fanns ju inga frysboxar, som nu för tiden. Så vi åt det salta fläsket så länge det varade.

Jul

Jag minns att på julen satt vi inne i "stöva" och åt "afta". Då fick vi saltlånga och potatis, och gröt, som vi satte ut till tomten. Fast han visade sig aldrig.

Vi kunde få någon liten julklapp, som slängdes in genom dörren. Men varje år fick vi göra små jul högar. Det var tre små runda vetekakor, som vi satte en strumpsticka igenom och satte på tuppar och grisar av pepparkaksdeg. De var så fina.

Skolan

Jag började skolan när jag var sex år. Vi hade samma lärarinna hela tiden. Hon hette Klara Kristensson. Hon var duktig att lära oss kristendom. Jag tror att Hyppelsbarnen var duktigast i kristendom, när de gick och läste. Vi hade en liten skola med en sal, så småbarnen fick gå en dag och de större nästa dag.

Konfirmation

Jag var tretton år när jag slutade skolan och började läsa för prästen. Vi gick och läste i Torslanda kyrka två gånger i veckan. Ångbåten gick bara två gånger i veckan, onsdag och lördag. Vi fick åka med den till Hjuvik. Därifrån gick vi till fots den långa vägen till kyrkan.

Jag kommer ihåg som det var i går när jag konfirmerades. Jag hade fått en lång svart klänning, som en moster sytt. Prästen hette Gullbring. Hans ord till oss konfirmander var: "Jag har velat församla eder som hönan församlar sina kycklingar under sina vingar, men ni har inte velat." Det står i testamentet. Det glömmer jag aldrig, om jag så blir hundra år.

Mjolkning

När jag gått och läst, fick jag börja mjölka. Vi var fyra familjer om en ko, moster Augusta, moster Tilda, moster Alma, och så vi.

På våren släpptes korna ut i bergen. Då fanns det hagar av sten runt bebyggelsen, för att korna inte skulle komma in i potatisåkrarna. Men ibland hoppade de över. Då fick vi gå upp mitt i natten och jaga ut dem.

Vi fick gå runt hela bergen och leta efter dem när vi skulle mjölka, två gånger om dagen. Det var tungt att kånka på mjölkflaskan så lång väg.

Men vi hade också roligt ibland, när vi gick flera. Då kunde vi sätta oss på ett berg och prata, om vädret var vackert.

Kläder

Vi hade inte så varma kläder som nu, när det var vinter, och vi var ute och lekte. Jag hade en kappa, men den fick jag bara använda när vi gick till kyrkan. Jag hade en strandkofta och en schal om huvudet och tjocka hemmastickade strumpor.

Mamma hade mycket att göra med att sticka till alla. När jag vaknade på morgonen, satt hon på "löftet" och kardade och spann, så taket ville lyfta sig. Vävde gjorde hon också, både täcken och mattor.

Storbak

När jag blev lite äldre fick jag gå runt i husen och hjälpa till med storbak. Vi bakade omkring 60-70 kg grovt bröd och 20 kg vete. Det var många barn i familjen på den tiden, och fiskarna skulle ha "tinorna" fulla med bröd när de gick ut. När man bakat en hel dag och en natt, fick man två kronor för besväret.

Tvätt

Att tvätta var inte så bekvämt på den tiden. Då fick vi bära allt vattnet, som vi skulle använda till tvätten, från en håla uppe på Uddeberga. På vintern bar vi från brunnen.

Vi kokade tvätten i en gryta och tvättade för hand. På sommaren kunde vi gå ner till sjön och "bösta" kläderna med ett "bösteträ".

Nöjen

Nöjen hade vi inte många. Vi gick fram och tillbaka på vägen och skrattade och pratade. Ibland dansade vi i en bod som stod på Tjurudden. Där hade fiskarna sina garn, så där var inte så stor plats. Det var inte så många ungdomar, men de räckte till.

Giftermål

Jag gifte mig när jag var tjugo år. Det var krigstid då, så vi kunde inte ha något bröllop. Som nygifta bodde vi hemma i en kammare och där blev Signe född.

Eget hus

Efter några år byggde vi ett hus, men det var ju inte som husen är nu för tiden. Där var ju inte målat inne. Det fick vi göra allt efter som vi fick råd. Men det var roligt att få något för sig själv.

Nedtecknat av svärdottern Hjördis Hansson den 5 april 1983.

Till vänster Noras mamma Laura (Lagra) Edvardsson och till höger Lauras syster Alma Hansson, omkring 1940.

Litteratur

Odenvik, Nathan (1957). Öckerö socken: Ur dess historia från forntid till tiden efter första världskriget. Öckerö: Öckerö kommun.

Westerlind, Ann Mari (1982). Kustorter i Göteborgs och Bohus län. Öckerö skärgård. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning.

Ett varmt tack till Daniel Fransson, för värdefulla upplysningar.

HEMBYGDSPROJEKTET UTGER FÖLJANDE DELRAPPORTER

- 1 RÖRÖ
- 2 HYPPELN
- 3 KNIPPLA
- 4 BJÖRKÖ
- 5 KALVSUND
- 6 GRÖTÖ
- 7 FOTÖ
- 8 HÖNÖ
- 9 ÖCKERÖ
- 10 HÄLSÖ

UTGIVARE ÖCKERÖ KULTURNÄMND
TEL. 031-78 2750 78 1200

Tryckt av AB BOBO & ISA 031-78 33 97